

Вище наведені рівні системної взаємодії складових економічної безпеки за своєю функціональною спроможністю визначають можливості поєднання інтеграційних та інноваційних мотивацій країн, а також стимулювання розвитку «особливих» ресурсів їх формування: просторових, стратегічних, системних, ринкових, процесних, проектних, інституціональних, організаційних. Ці ресурси, у свою чергу, стимулюють виникнення нового рівня інтеграції країн світу, що ініціює розвиток інтерактивної моделі інноваційного процесу на основі комунікації, координації й кооперації різних суб'єктів глобального простору, які впливають на траєкторію та ступінь поєднання вертикальних, горизонтальних і зворотних інноваційних потоків. Зокрема, горизонтальна спрямованість інноваційного процесу має статичний характер від створення й поширення одиничного нововведення до повного насичення ринку; вертикальна – пов'язана з економічною циклічністю, зміною технологічних укладів, життєвим циклом інновацій, спрямованістю від базових інновацій до псевдоінновацій; зворотна – відображає реакцію на управлінські впливи та ступінь ефективності реалізації інноваційного процесу. Внаслідок цього утворюється нове середовище економічної безпеки інноваційної взаємодії у різних сферах (науковій, фінансовій, економічній, технологічній, інвестиційній, комунікаційній, інформаційній, екологічній, військовій). Такі взаємодії, еволюціонуючи, перетворюються в різні форми міжнародної співпраці стосовно стимулювання процесів інноваційної диверсифікації з метою розширення масштабів і сфер інтеграції, збільшення сегментів світового інноваційного ринку та забезпечення конкурентних переваг країн у глобальному просторі.

Висновки

Виявлені інноваційні імперативи в мотиваціях країн світу щодо ініціювання процесів інтеграції в глобальному просторі обґрунтовують стратегічну важливість для України створення нового формату міжнародної інноваційної взаємодії в контексті виявлення прогресивних конкурентних переваг та їх багатовекторної спрямованості за рахунок використання ефекту динамізму й синхронізації інноваційного процесу

відповідно до складових, рівнів та ресурсів формування економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Косолапов Н. Безопасность международная, национальная, глобальная: взаимодополняемость или противоречивость? / Н. Косолапов // МЭиМО. – 2006. – №9. – С. 8–12.
2. Новицький В. Імперативи інноваційного розвитку / В. Новицький // Економіка України. – 2007. – №2. – С. 45.
3. Новицький В. Регулятивні стратегії відкритих економічних систем і глобальна конкуренція за ресурси / В. Новицький // Економіка України. – 2007. – №7. – С. 3–10.
4. Михеев В. Китай и Япония на фоне глобальных тенденций / В. Михеев // МЭиМО. – 2007. – №4. – С. 51–52.
5. Старостіна А. Суперечливі шляхи економічної глобалізації / А. Старостіна, О. Каніщенко // Економіка України. – 2008. – №5. – С. 64.
6. Тараненко І.В. Системний характер формування інноваційної конкурентоспроможності: глобалізаційний контекст / І.В. Тараненко // Вісник Донецького національного університету. – 2010. – Сер. В: економіка і право. – Вип. 2. – Т. 2. – С. 422–423.
7. Підгурська І. Особливості формування міжнародних партнерських відносин у сучасній світовій економіці / І. Підгурська // Галицький економічний вісник. – 2010. – №1 (26). – С. 7.
8. Новоселовф А. Как вдохнуть новую жизнь в ООН? (Основные цели – предвидение и предотвращение конфликтов) / А. Новоселовф // МЭиМО. – 2001. – №11. – С. 20.
9. Романова О.А. Нелинейные модели инновационного роста и условия саморазвития открытых систем / Романова О.А., Гребенкин А.В., Акбердина В.В. // Экономическая наука современной России. – 2011. – №1. – С. 16–17.
10. Shamota M. Ukraine needs overhaul of its economic system // KyivPost. – 2011. – September 23. – P. 7–8.
11. Гражевська Н. Забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в глобальному постіндустріальному вимірі / Н. Гражевська // Економіка України. – 2008. – №9. – С. 55.
12. Філіпенко А. Інтеграційні перспективи України: бігравітаційна модель / А. Філіпенко // Економіка України. – 2005. – №6. – С. 12–14.

Г.Т. ПАЛЬЧЕВИЧ,
к.е.н., КНТУ

Активізація методів фінансово-кредитного регулювання інноваційної діяльності

У статті визначено умови, дотримання яких необхідне в процесі фінансування інноваційної діяльності. Виділено фіскальні пільги для інноваторів та методи прямої фінан-

сової підтримки інноваційної діяльності. Окреслено проблемами та напрями удосконалення банківського кредитування інноваційного розвитку, роль іноземного інвесту-

вання у фінансуванні інновацій, виокремлено податкові інструменти заохочення інноваційного підприємництва. Проаналізовано можливості використання внутрішніх фінансових ресурсів для забезпечення інноваційної діяльності, визначено перспективи розвитку венчурного фінансування.

Ключові слова: інноваційна діяльність, державна інноваційна політика, фіскальні пільги, інноваційне підприємство, іноземні інвестиції, венчурне фінансування.

В статье определены условия, соблюдение которых необходимо в процессе финансирования инновационной деятельности. Выделены фискальные льготы для инноваторов и методы прямой финансовой поддержки инновационной деятельности. Очерчены проблемы и направления усовершенствования банковского кредитования инновационного развития, роль иностранного инвестирования в финансировании инноваций, выделены налоговые инструменты поощрения инновационного предпринимательства. Проанализированы возможности использования внутренних финансовых ресурсов для обеспечения инновационной деятельности, определены перспективы развития венчурного финансирования.

Ключевые слова: инновационная деятельность, государственная инновационная политика, фискальные льготы, инновационное предпринимательство, иностранные инвестиции, венчурное финансирование.

The article defines the conditions, compliance is required in the process of financing innovation. Allocated fiscal incentives for innovators and methods of direct financial support for innovation. Outlines the problems and directions for improvement of bank lending to innovative development, the role of foreign investment in the financing of innovation, singled out tax instruments promoting innovative entrepreneurship. Possibilities of use of domestic financial resources for innovation, perspectives of venture financing.

Keywords: innovation, state innovation policy, fiscal incentives, innovative business, bank lending, foreign investment, venture capital.

Постановка проблеми. Інноваційний фактор сьогодні набуває вирішального значення для виходу національної економіки з депресивного стану, забезпечення її стабільного розвитку, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Інноваційний процес перетворюється в критичний елемент успіху, який залежатиме від здатності держави, суспільства, суб'єктів господарювання забезпечити умови для розвитку і конкретного використання нових знань і досвіду, спроможності створити сприятливе середовище для генерування нових ідей, їх апробації, доробки та упровадження в життя. Наукові погляди на майбутній світовий економічний устрій базуються на тому, що гра йтиме навкруг творчості, результативності, революційних перетворень у підходах до виробництва продукції і обслуговування, залучення в компанію людей, здатних створювати нові продукти.

Найважливішою складовою інноваційної системи є фінансове забезпечення інноваційного розвитку.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемам інноваційного розвитку та його фінансового забезпечення присвячені дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, зокрема: Е. Денисона, Є. Домара, Дж.М. Кейнса, Д. Кларка, М. Крупки, А. Кузнєцової, Р. Лукаса, Г. Менша, С. Онишко, А. Поддєрьогіна, Б. Твісса, Е. Харгадона, Р. Фатхутдінова, Й. Шумпетера, А. Чухна та ін. В їхніх наукових працях висвітлено важливі питання теорії, методики та організації фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Однак і на сьогодні актуально залишається проблема формування та використання механізмів фінансово-кредитного регулювання інноваційного розвитку.

Метою статті є обґрунтування методів фінансово-кредитного регулювання інноваційної діяльності та визначення напрямів їх ефективного використання.

Виклад основного матеріалу. Найбільш вагомою причиною того, що розвиток науки, техніки, технологій в Україні не відповідає загальносвітовим тенденціям та потребам розвитку вітчизняної економіки, є відсутність системного розв'язання завдань у сфері розробки та реалізації рішень інноваційного характеру на державному рівні. Саме державна інноваційна система має забезпечувати побудову нової динамічної економіки, що базується на знаннях, визначати обґрунтовані перспективні пріоритети, які можуть бути локомотивом технологічних змін та стабільного соціально-економічного розвитку.

Як один з основних принципів державної інноваційної політики передбачено фінансову підтримку здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності. Причому вважається, що фінансування інноваційної діяльності може здійснюватися за рахунок ресурсів, до складу яких входять не тільки кошти, а й інші інвестиції, що виражаються в грошовому еквіваленті, в тому числі основні й оборотні кошти, майнові права і нематеріальні активи, кредити, позики і застави, права землекористування і т.п.

Обов'язковими умовами, дотримання яких необхідне при фінансуванні інноваційної діяльності, є такі. По-перше, динаміка інвестицій мусить забезпечувати реалізацію інноваційної програми відповідно до тимчасових фінансових обмежень. По-друге, зниження витрат фінансових засобів і ризику інноваційної програми має забезпечуватися за рахунок відповідної структури і джерел фінансування та визначених організаційних заходів.

Система фінансування інноваційної діяльності розглядається як складовий елемент фінансової політики держави. Ця система має забезпечити вирішення важливих завдань [8]:

– створення необхідних передумов для швидкого й ефективного впровадження науково-технічних новинок в усі сфери народногосподарського комплексу країни, забезпечення її структурно-інноваційної перебудови;

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

– збереження й розвиток науково-технічного потенціалу країни, насамперед з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки;

– створення необхідних матеріальних умов для збереження кадрового потенціалу науки і техніки, запобігання його відтоку за межі держави.

У всіх без винятку розвинутих країнах держава забезпечує комплекс заходів з підтримки інноваційної діяльності. Одним із поширених методів підтримки є податкові пільги, які застосовуються з метою забезпечення достатніми джерелами фінансових ресурсів тих суб'єктів господарювання, діяльність яких з позицій інноваційного розвитку є суспільно пріоритетною та значимою [6]. Серед різноманітних фінансових методів активізації інноваційної діяльності, за допомогою яких держава реалізує необхідні функції в цій сфері, можна виділити фіскальні пільги для інноваторів та методи прямої фінансової підтримки інноваційних процесів.

Фіскальні пільги для інноваторів охоплюють:

– зниження ставок податку на прибуток підприємств-інноваторів;

– податковий кредит підприємствам, що займаються інноваційною діяльністю;

– зменшення суми прибутку до оподаткування шляхом виключення з нього вартості досліджень чи освоєння нових технологій;

– звільнення від сплати податку на прибуток, який отримано власниками майнових прав інноваційних та венчурних фірм;

– звільнення від сплати імпортного мита чи його відстрочка в разі ввезення товарів для реалізації інноваційного проекту;

– запровадження пільг в нарахуванні амортизації підприємствами, визначеними як інноваційні.

Пряма фінансова підтримка інноваційної діяльності передбачає:

– безпосереднє фінансування створення нових галузей, наукомістких виробництв тощо за рахунок коштів державного бюджету;

– ініціювання створення та фінансування науково-дослідницьких програм шляхом конкурсного відбору;

– надання безпроцентних чи пільгових позик та грантів на здійснення інноваційної діяльності;

– державне замовлення на інноваційні продукти;

– дотації за рахунок державного бюджету для інноваційного розвитку окремих галузей, виробництв, технологій;

– державні виплати провідним науковим центрам та науковцям;

– компенсація науково-дослідним установам витрат, пов'язаних із користуванням всесвітньою мережею «Інтернет», організація передплати зарубіжних видань для бібліотек і т. ін.

Законом України «Про інноваційну діяльність» визначено такі джерела фінансування інновацій: кошти державного бюджету України; кошти місцевих бюджетів; власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; власні чи запозичені кошти суб'єктів ін-

новаційної діяльності; кошти (інвестиції) фізичних і юридичних осіб; інші джерела, не заборонені законодавством України.

У більшості провідних країн, незважаючи на високу частку приватного сектору у фінансуванні інновацій, близько половини всіх витрат на НДДКР покриває держава з дотриманням певних політичних, економічних і науково-технічних пріоритетів (США – 50%, Німеччина – 40%). В Японії державні витрати на фінансування інноваційної діяльності становлять 20–30%, однак для наукового розвитку там передбачено пільгові кредити, які за своїми умовами наближаються до дотацій.

Перехід економіки України на інноваційну модель розвитку потребує вдосконалення системи державного регулювання фінансової підтримки інноваційної діяльності на всіх стадіях інноваційного процесу: від зародження ідеї до її комерційної реалізації. З цією метою необхідним є проведення заходів щодо:

– запровадження державного замовлення з цільовим бюджетним фінансуванням на впровадження пріоритетних інновацій;

– переходу від залишкового до програмно-цільового принципу фінансування науково-технічної сфери, безпосередньо пов'язаного з можливостями бюджету і чітким дотриманням запроваджених лімітів;

– законодавчого забезпечення державного страхування інноваційних ризиків та механізму компенсації витрат, пов'язаних із патентуванням об'єктів інтелектуальної власності;

– збереження висококваліфікованого науково-технічного і виробничого потенціалу через удосконалення системи оплати праці, підвищення її реального рівня до середньоевропейського показника;

– модернізації системи освіти і зміцнення її матеріально-технічної бази.

Розвиток інноваційного бізнесу, окрім прямого бюджетного фінансування, потребує залучення ресурсів фінансових інститутів, зокрема, комерційних банків. З цього приводу слід відзначити, що наявна сьогодні обмеженість довгострокових фінансових ресурсів розвитку не дає змоги банківській системі достатньою мірою фінансувати наукомісткі виробництва. З огляду на недостатню платоспроможність багатьох вітчизняних підприємств, слабку нормативно-правову базу, що забезпечує захист прав кредиторів, відчутно загрозливою є ризикованість кредитування суб'єктів реальної економіки.

Для стимулювання кредитної діяльності банків у сфері інноваційного бізнесу доцільним є надання банкам дозволу на використання спільно з кредитованим підприємством результатів інноваційної діяльності й отримання доходу від такого використання, а також визначення можливостей встановлення банком прав власності на частину результатів від інноваційної діяльності, що кредитується цим банком. Перспективним є розвиток такої форми інноваційного інвестування українськими банками, як фінансування проектів, у яких банки беруть на себе управління. Доречно зменшити ставку оподаткування прибутку банків, що надають довгос-

трокове кредитування підприємствам для збільшення обсягу коштів, вкладених у фінансування проектів із відновлення й модернізації виробництва.

Розвиток інноваційного підприємництва значно стримує діюча в Україні політика формування прибутку і відрахувань, що включаються у витрати виробництва. Суттєві недоліки має система справляння податку на прибуток. Зокрема, у податковій практиці не сформований механізм заохочення інвестування частини прибутку у виробництво, відсутнє стимулювання науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт, реально занижений відсоток відрахувань наоновлення основних фондів. Встановлений порядок розрахунку їх балансової вартості призводить до збільшення терміну амортизації, дестимулює реноваційний процес.

Заохоченню інноваційного підприємництва сприятимуть такі податкові заходи:

- прискорене списання вартості основних фондів, при якому амортизаційні відрахування зменшують величину оподаткованого доходу, збільшуючи внутрішні нагромадження за рахунок зменшення податків;
- запровадження податкових знижок, диференційованих в залежності від напрямів інвестування, що дозволить впливати не тільки на обсяги, але і на структуру капітальних вкладень;
- надання податкового інвестиційного кредиту, що збільшуватиме власні кошти за рахунок тимчасової відстрочки сплати податку.

Іноземні інвестиції поки що істотно не впливають на розвиток української економіки. Частка галузей, які забезпечують інноваційний розвиток держави і продовольчу безпеку, є дуже незначною у складі іноземних інвестицій, що свідчить про залучення іноземного капіталу переважно на цілі екстенсивного розвитку економіки.

Пожвавлення іноземного інвестування інноваційної діяльності залежить від подальшого удосконалення нормативно-законодавчої бази, особливо законодавства про інвестиційну та інноваційну діяльність, розвиток податкової системи, та інших нормативних актів, що стосуються законодавчих і правових відносин діяльності іноземних інвесторів у вітчизняній інноваційній сфері.

Задіяння фінансових механізмів підтримки економічного зростання на інноваційній основі передбачає переорієнтацію зусиль від пошуку зовнішніх позик до мобілізації внутрішніх ресурсів через активізацію підприємницької діяльності, легалізацію коштів тіньової економіки. Розширення можливостей внутрішнього фінансування інноваційного розвитку можливе за рахунок залучення заощаджень населення шляхом удосконалення нормативно-правової бази функціонування банківських установ, реструктуризації банківської системи в напрямку підвищення її капіталізації, створення прийнятної системи страхування вкладів населення, заохочення населення до збільшення вкладів через грошові і негрошові пільги, стимулювання розміщення коштів банків у виробництвах, що приносять прибуток.

Заходи щодо забезпечення умов залучення приватного сектору економіки до інноваційної діяльності мають спрямовуватися насамперед на активізацію в ній участі малих і середніх підприємств за допомогою стимулювання їх прямих і непрямих інвестицій в інноваційний бізнес. Для сприяння розвитку таких підприємств у науково-технічній сфері доцільно створювати фонди підтримки інноваційного бізнесу, такі як, наприклад, технологічний, виробничий, інноваційний, регіональний, венчурний.

Зацікавленості діяльності малих і середніх підприємств в інноваційному бізнесі сприятиме їхня страхова підтримка, що певною мірою вирішуватиме проблему управління інноваційними ризиками на основі застосування системи страхування всіх видів ресурсів, залучених підприємствами до інноваційної діяльності.

Важливим джерелом фінансового забезпечення інноваційної діяльності, що має широке застосування в зарубіжній практиці і може бути позитивним для національної економіки, є використання венчурного капіталу. Венчурний бізнес вважається одним із видів підприємницької діяльності, що характеризується високим ступенем ризику і є основою реалізації нововведень. Це поєднання двох видів підприємництва: фінансового та інноваційного. Компанії і фонди венчурного капіталу та малі венчурні фірми ведуть спеціалізовану діяльність щодо виробництва і просування на ринок нових продуктів. Венчурний капітал відображає систему відносин між суб'єктами венчурного підприємництва, що забезпечує акумуляцію вільних коштів та їх наступне вкладення в інноваційні проекти з метою дослідження, освоєння та комерціалізації нововведень.

Досвід використання венчурного капіталу в промислових розвинених країнах світу свідчить про високу ефективність різних видів венчурного фінансування. Завдяки його ризиковій схемі, згідно з якою вкладники мусять чекати результатів підприємництва кілька років, виникають стимули щодо активізації інноваційної діяльності, зростання відповідного капіталу, отримання доходів від використання нововведень.

В Україні венчурне фінансування перебуває в зародковому стані. Виникнення венчурного фінансування в таких формах, в яких воно існує за кордоном, передбачає наявність розвинутої фінансової системи, представленої потужним банківським сектором, пенсійними фондами, страховими організаціями, позиковими фондами та іншими структурами, що акумулюють значні кошти і можуть дозволити собі вкладання їх певної частини у ризикові проекти.

Подальший розвиток венчурного фінансування потребує більш чіткої державної політики сприяння у галузі удосконалення відповідного чинного законодавства, створення інноваційного конкурентного середовища, у тому числі за рахунок залучення до нього малих та середніх підприємств. Початкове формування структур венчурного капіталу потрібно забезпечити на базі державного сектору, а також за рахунок створення пільгових умов функціонування для подібних іноземних структур.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

Стимулами для інвестування малого інноваційного бізнесу можуть бути державні гарантії на інвестиційні кредити для фірм, залучених до інноваційного процесу, що посилять вигідність надання інвестиційних кредитів інноваційно активним підприємствам.

Висновки

Таким чином, в умовах реформування української економіки існує проблема пошуку та задіяння фінансових інструментів активізації інноваційної діяльності, пов'язаних із створенням сприятливого фінансового середовища для розробки та запровадження інновацій. Активізація методів фінансово-кредитної підтримки інноваційного розвитку здійснюється через стимулювання збільшення обсягів власних коштів підприємств, що витрачаються на запровадження інновацій, нарощування потенціалу державного фінансування інновацій, використання податкових важелів пожевлення інноваційної діяльності, збільшення обсягів кредитування інноваційних проектів, стимулювання розвитку венчурного підприємництва. Подальші дослідження проблеми, на нашу думку, доцільно спрямовувати на обґрунтування ефективних механізмів оптимізації структури джерел фінансового забезпечення інноваційної діяльності із зміщенням акцентів на внутрішні фінансові можливості її активізації.

Список використаних джерел

1. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації [Текст]: Монографія. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
2. Інноваційний розвиток промисловості України [Текст] / Під ред. проф. О.І. Волкова, проф. М.П. Денисенка. – К.: КНТ, 2006. – 648 с.
3. Коваленко С.О. Державне регулювання фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки: українські реалії та зарубіжний досвід [Електрон. ресурс] Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=690>.
4. Наукова та інноваційна діяльність (1990–2011) [Електрон. ресурс] // Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Поддєрьогін А.М., Корнилюк А.В. Інновації та їх фінансове забезпечення в харчовій промисловості України [Текст] // Фінанси України. – 2009. – № 11. – С. 94–100.
6. Точиліна І. В. Вплив пільгового оподаткування інноваційної діяльності на доходи бюджету [Текст] // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3. – С. 227–236.
7. Харгадон Э. Управление инновациями, опыт ведущих компаний [Текст]: Пер. с англ. – М.: ООО «Вильямс», 2007. – 304 с.
8. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент [Текст] / 2-е изд. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2000. – 624 с.